

ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Міцна та стабільна держава – це мета, до якої прагне українське суспільство. На сьогоднішній час у нашому суспільстві існують системні кризи і протиріччя, які переходять у конфлікти. Правильне рішення щодо кожної окремої ситуації з позитивним результатом для громадян може бути досягнене через детальний науковий аналіз.

Україна довгий період знаходилася під керівництвом різних імперських держав. З проголошенням незалежності здавалося була досягнута основна мета, а саме територіальна самостійність та незалежність влади на рідних землях. Україна з'явилася на карті світу як самостійна, демократична, мирна, правова держава. Але разом з самостійністю та незалежністю з'явилася маса нових проблем, які потрібно було вирішувати, а як виявилось, кадровий запас професійних керівників не був достатньо підготовленим та не відповідав вимогам, які висувалися суспільством до влади.

При застосуванні поняття «демократична» стосовно сучасної політичної системи складається враження, що на шляху від авторитаризму до демократії Україна серйозно загальмувала свій рух вперед [2].

Адже, демократія не знімає з порядку денного конфлікти, тому ці проблеми потребують вивчення. Конфліктологія – одна із нових для України дисциплін. В нашому суспільстві існують системні кризи і протиріччя, які переходять у конфлікти.

Тому в наш час проблема політичного конфлікту залишається актуальною і спрямовує на подальші теоретичні опрацювання як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Так, у сучасній російській політичній думці вивченням політичного конфлікту займаються такі дослідники, як М. Лебедева, Ю. Запрудский, А. Дмитрієв, А. Здравомислов, Д. Зеркин та ін [1].

Серед українських дослідників цієї проблеми необхідно назвати Н. Пилат, В. Литвин, І. П. Станкевич, Л. Герасіну, М. Панова, І. Бекешкіну та ін. в їхніх працях досліджується явище політичного конфлікту в різних його проявах, а також причини виникнення та способи розв'язання. Вивченням конфліктів займаються в Інституті соціології НАН України, в Інституті досліджень проблем молоді, Інституті стратегічних досліджень та в інших наукових центрах.

Незважаючи на значну кількість публікацій з окремих аспектів даної проблеми, практично відсутні комплексні політологічні дослідження, які б по новому пояснювали проблему влади, інтересу, політичного простору як основних детермінант та сфер розгортання конфліктів, а також звертали увагу на особливості політичних механізмів їх виникнення. Оскільки теорія конфлікту пояснює не лише сам феномен конфлікту, а й особливості суспільної організації, причини виникнення масових суспільних рухів, війн, революцій, бунтів, то її застосування в політології набуває особливого значення. Отже, все це актуалізує необхідність вивчення теорії конфлікту не лише для посилення наукового потенціалу політологічних досліджень, а й для її практичного застосування при аналізі складних суспільно-політичних процесів сучасної України [1].

Адже справжня демократія полягає не стільки в тому, що кожен має можливість відстоювати свої інтереси різними засобами, аж до конфлікту, скільки в тому, що конфлікти, які виникають, розв'язуються конструктивно, гуманними, цивілізованими способами. Одна з головних причин соціальної напруженості у суспільстві, яка підсилюється, полягає саме в невмінні конструктивно розв'язувати соціальні конфлікти. Конфліктуючі сторони нерідко не хочуть поступатися не тільки принципами, але і взагалі будь чим. Вони націлені не на розв'язання протиріч, а на взаємну протидію, нанесення супротивнику максимального збитку. Стаючи самоціллю, боротьба не може служити рушійною силою прогресивного розвитку суспільства.

Актуалізуючи ситуацію в Україні в контексті теорії конфлікту, бачимо, що спроби пояснення, запобігання або вирішення конфліктів у рамках традиційних раціональних моделей та схем наштовхуються на серйозні труднощі. У зв'язку з цим постає необхідність переосмислення нагромадженого світового та вітчизняного досвіду, дослідження політичних конфліктів, пошуку нових шляхів їх вирішення [1]. Для дослідження політичних конфліктів в аспекті вітчизняних особливостей потрібно, також, визначити основні фактори позитивності та негативності конфліктів в Україні. Першочергово необхідно дослідити, як саме явище конфлікту впливає на розвиток державотворчих процесів та суспільства в цілому. Саме такі завдання поставлені у даній статті.

Перш за все слід спиратись на теорію «регульованого конфлікту» Р. Дарендорфа. На його думку конфлікт у політиці є звичайним станом і будь-яке демократичне суспільство визнає конфлікт, а тому намагання створити безконфліктне політичне середовище – це утопія за визначенням. Однак дослідження специфіки розвитку політичних

конфліктів у сучасних постіндустріальних суспільствах змусило Дарендорфа зробити висновок, що досягнення свободи, реалізація цінностей гласності, демократії, плюралізму прав і свобод людини і громадянина можливі лише у світі регульованого конфлікту чи такого, якому притаманні ознаки збалансованості і консенсуальності. Тому лише регульовані політичні конфлікти здатні виконувати для держави і суспільства певну позитивну роль, незважаючи на ті можливі матеріальні, політичні, соціальні чи моральні збитки, які вони зазвичай несуть із собою [2].

Досить недовгий час ми можемо спостерігати спроби покращення та удосконалення механізму формування системи органів управління суспільними відносинами і міждержавною взаємодією та взаємодопомогою. У період незалежності нашої держави неодноразово виникали конфлікти з приводу легальності та легітимності при формуванні вищих органів державної влади. Суперечки доходили крайньої межі, набували великих масштабів, з залученням великих мас населення, що гальмувало весь процес розвитку та продуктивності праці переважної більшості населення.

Багато уваги приділяється науковцями проблематиці взаємодії держави та громадян, адже нерідко віра у краще майбутнє набуває іронічного значення та виглядає як міф. Тому проблемним залишається питання політичної культури, як органів влади, так і об'єднань громадян при вирішенні конфліктних ситуацій, які стосуються покращення та вдосконалення органів державної влади та соціального становища населення.

Життя доводить, що конфлікт не відноситься до тих явищ, якими можна ефективно керувати на основі життєвого досвіду і здорового глузду. А саме так переважно керують конфліктами сьогодні начальники різних рівнів. Більш-менш ефективний вплив на конфлікт може бути в тому разі, коли ми досить глибоко розуміємо справжні причини виникнення конфлікту, уявляємо закономірності його розвитку і розв'язання. А для цього потрібна допомога науки.

Основними завданнями є виявлення позитивних та негативних особливостей політичних конфліктів для української держави, її розвитку та процвітання. Тому, що сильна та могутня держава – це запорука благополуччя та стабільності для її мешканців. І щоб зрозуміти механізм подолання та попередження політичних конфліктів, варто визначити загальні особливості його дії та впливу на навколишні процеси.

У будь-якому суспільстві політичні відносини містять суперечливості, оскільки суспільство складається із багато чисельних різних соціальних груп, владних інститутів, індивідів із своїми інтересами.

Практично, діяльність влади задовольняє інтереси одних і обмежує інтереси інших індивідів і груп. Політичні суперечності переходять у форму відкритих зіткнень, саме тому і виникають конфлікти, які мають свої особливості, що відрізняють їх серед інших суспільних конфліктів [1].

Випадки конфліктних ситуацій є прикладом гальмування розвитку української державності. Теоретично були усі умови для розвитку та будівництва самостійної держави, але практично не відчувалося патріотичної єдності, політичної спрямованості на розвиток державності. Причиною такої поведінки, першочергово, можна назвати – територіальну роздрібненість. Після об'єднання в єдину державу – Україну представники територіальних громад по різному бачили будівництво держави, що негативно впливало на об'єктивну оцінку при прийнятті політичних рішень.

За період незалежної України відбувся «умовний поділ» країни на Схід та Захід. При назріванні політичних суперечностей та вирішенні суспільно-важливих питань цей «поділ» стає відчутним, проявляється загостренням неприязні. Такі наслідки здавалося не повинні відбуватися, адже основною метою при формуванні незалежної держави була – територіальна цілісність та неподільність. А виявилось, що при назріванні політичних розбіжностей в процесі реформування державної системи явище конфлікту доходить до крайніх своїх проявів.

Держава досить важко та болісно переносить реформування та нововведення. Це відчувається при прийнятті нових законів та нормативно-правових актів.

Такі явища підривають економічну стабільність країни, що проявляється у відсутності вдосконалення соціальних програм для населення та можливості ефективної співпраці з іноземними інвесторами та міжнародними партнерами.

Інститут опозиції в Україні не має чітко регламентованих правових форм дії, а тому досить часто незадоволення в діях влади проявляється старим перевіреним способом – силою. Часто на високому рівні проявляється вміння критикувати дії органів влади, показувати на недоліки в діяльності та прийнятті рішень, але не надаються інші варіанти, більш досконаліші, для подолання недоліків. Основна ціль опозиційної діяльності це протистояння та невдоволення процесами, що відбуваються. Явище політичного компромісу, яке так потрібно нашій владі не має місця при вирішенні глобальних питань.

На сучасному етапі розвитку актуальним питанням постає вирішення проблеми швидкого та ефективного подолання політичних конфліктів, задоволення інтересів конфліктуючих сторін та прогресу-

сивний результат після конфліктної ситуації для суспільства. Для того, щоб сформувати певний механізм дій варто визначити те, як саме впливає політичний конфлікт та суспільство та державу в цілому.

Оскільки конфлікт, так чи інакше, часто супроводжує суспільно-політичні події, варто говорити про якісь позитивні риси та негативні. Позитивним, корисним результатом політичного конфлікту вважається розв'язання тієї проблеми, що породила суперечності й викликала зіткнення, з урахуванням взаємних інтересів і цілей усіх сторін, а також досягнення розуміння й довіри, зміцнення партнерських стосунків і співробітництва.

І. П. Станкевич виділяє позитивні риси, притаманні для конфліктуючих сторін та суспільства в цілому. Автор наголошує, що без напруженості, негараздів, суперечок суспільство було б не творчим і непродуктивним. Попередивши або розв'язавши локальний політичний конфлікт можна попередити більш серйозний – регіональний конфлікт. Крім того, конфлікт заохочує до творчості та інновацій. Політичний конфлікт є корисний ще й тим, що він підтримує суспільні зв'язки. Члени кожної з конфліктуючих сторін не акцентують увагу на внутрішніх суперечках, а зосереджуються на зовнішніх проблемах. Вданому випадку, багато залежить від характеру конфлікту. Відкритий конфлікт укріплює плюралістичну єдність багатьох соціальних і політичних груп всередині нації. Закритий – посилює різницю між ними. Цінність конфлікту ще й у тому, що він відкриває, пояснює, виносить на розсуд громадської думки позиції та інтереси конфліктуючих сторін. Конфлікт містить позитивну рису ще й у тому, що він показує наявність силового потенціалу конкуруючих формувань [1].

Але, нажаль, українські процеси конфліктних ситуацій далеко не завжди забезпечують позитивні результати. Це не означає, що нам не варто говорити про позитивні сторони українських конфліктних ситуацій. Українське суспільство, навчившись управляти конфліктною ситуацією, у майбутньому зможе цивілізовано вирішувати суспільно-важливі питання, ефективно та продуктивно, демонструючи вирішувати свої внутрішні політичні питання самостійно, без залучення іноземних експертів та медіаторів.

Американський дослідник М. Дойч стверджує, що конфлікти в державі призводять до конструктивних змін, оскільки: конфлікт попереджує застій, стимулює інтерес, слугує засобом, за допомогою якого можна ставити проблеми і приходити до рішень, саме в ньому джерело особистісних і соціальних змін. Ціль конфлікту, на думку науковця, – знайти спосіб зробити його продуктивним [3].

До негативної сторони політичного конфлікту, насамперед, відносять гальмування розвитку держави та суспільства. Україна не є виклю-

ченням в даному питанні. Також це проявляється при нестабільності, коли суспільство не в змозі забезпечити мир і порядок, якого прагнуть люди. Політичний конфлікт проявляє свою негативну сторону, коли проявляються такі його елементи як насильство, тероризм, війна.

Проблема соціально-політичного конфлікту завжди була в тій чи іншій мірі актуальною для будь-якого суспільства. Однак в Україні на всіх етапах розвитку конфлікту здійснювали не просто помітний, а, як правило, вирішальний вплив на її історію. Війни, революції, боротьба за владу, боротьба за власність, міжособистісні і міжгрупові конфлікти в організаціях, убивства, побутові і сімейні конфлікти, самогубства як способи розв'язання внутрішньо-особистісних конфліктів – основні причини загибелі людей у нашій країні. Конфлікт є фактором, який впливає на безпеку України та її громадян.

Для того, щоб оцінювати конфліктогенність прийнятих рішень, попереджувати виникнення і деструктивний розвиток конфліктів, кожна людина й особливо керівник повинні мати необхідні знання про конфлікт як явище, яке постійно супроводжує людське життя і загрожує йому. На жаль, у нашій країні рівень розуміння конфлікту ще не дозволяв одержати знання, які можна було б досить ефективно використовувати для пояснення і регулювання складних конфліктів з врахуванням їхньої специфіки. Не можна не відзначити і те, що органи управління виявилися не в змозі використовувати ті знання, які уже мали представники всіх наук, що вивчають конфлікт.

В якості безпосередньо політичного конфлікту не має особливо прогресивних результатів щодо їх швидкого подолання та врегулювання. І, можливо, проблема не стільки в відсутності наукових розробок даного питання, скільки в свідомості, як політиків, так і населення.

Ні окремі політики, ні політика загалом не можуть нехтувати суспільством та суспільною думкою. Причому тут набуває особливої ваги саме оцінка ефективності дій органів державної влади. Не лише виконавчої влади, яку в нас завжди прийнято критикувати і шукати в ній «крайніх», а всіх без винятку гілок та органів.

Між суспільством та політикою влади виникає прірва, своєрідний вакуум, що може заповнюватися приватно груповими чи взагалі кримінальними інтересами. А таке розходження між змістовно трансформує обидві сторони: політика перестає бути суспільною справою й одним із компонентів суспільних зв'язків, а суспільство втрачає можливості для регулювання свого розвитку та управлінням всією сукупністю процесів, що в ньому відбуваються.

На жаль при пошуку ефективних механізмів ми не можемо говорити про повне викорінення явища політичного конфлікту. Це лише

запланована побудова ідеальної держави, якої поки існує в світі. Але об'єктивно сприймаючи ситуацію при назріванні конфлікту можливо його ефективно попереджувати або вирішувати.

Тому підсумовуючи усе вищезазначене можна дійти висновку, що для українського суспільства явище політичного конфлікту здебільшого негативно впливає на державотворчі процеси. Причина не в самій сутності даного явища, а в невмінні його демократичного вирішення сторонами. Невміння іти на поступки призводить до політичних конфліктів державного значення.

А тому, головним завданням в прийнятті політичних рішень публічними діячами завжди повинна бути політична культура, врахування побажань людей, взаємна підтримка, та допомога.

Бібліографічний список

1. Станкевич І. П. Політичний конфлікт та технологія його запобігання / І. П. Станкевич // Вісник Київського національного Університету ім. Т. Шевченка : Філософія. Політологія 1958. – 2007. – № 87-88. – С. 70-73.
2. Литвин В. Сучасна Україна у дзеркалі суспільно-політичних конфліктів / В. Литвин // Урядовий кур'єр: Державне життя України. – 2002. – № 219. – С. 5-7.
3. Дойч М., Конфликт: социально-психологическая перспектива / М. Дойч, С. Шикман // Современный конфликт : современные исследования. – М., 1991. – С. 75.
4. Пилат Н. Проблема конфліктності людських стосунків у ракурсі філософсько-соціологічних та психологічних інтерпретацій / Н. Пилат // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2005. – № 1. – С. 25.
5. Вплив політичних конфліктів на стабільність суспільних сфер життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/15504/>.

Прочное и стабильное государство – это цель к которой стремится украинское общество. На сегодняшний день в нашем обществе существуют системные кризисы и противоречия, которые переходят в конфликты. Правильное решение для каждой отдельной ситуации с положительным результатом для граждан может быть выработано с помощью детального научного анализа.

Strong and stable state – a goal to which the Ukrainian society. At present time in our society there are systemic crises and contradiction that go into conflicts. Ability to properly solution each situation with a positive result for the citizens manifested through detailed scientific analysis.